

TEREH GÉZA (1889—1969)

BURA LÁSZLÓ

Viața și activitatea profesorului Tereh Géza sunt mult mai bogate, decât le cunosc oamenii orașului.

S-a născut în Satu-Mare într-o familie de rotar. Studiile elementare și secundare le-a făcut la liceul reformat din Satu Mare, după care s-a înscris la Universitatea din Cluj, unde a terminat facultatea de matematică-fizică și chimie. Având în vedere rezultatele excelente obținute în cursul studiilor, obține o bursă și timp de un an își adâncește studiile sale în Germania, în Elveția și în Italia.

Între timp mama sa, văduvă, era grav bolnavă; i s-a amputat un picior. Este obligat să asigure educația celor trei frați mai mici și, refuzând invitația universității din Cluj, precum și a celei din Göttingen, se reîntoarce acasă în orașul natal. Aici își desfășoară activitatea de profesor timp de peste 44 de ani, întreruptă numai temporar de cele două războaie mondiale.

Din anul 1912 devine profesor de matematică la Școala Superioară de Comerț din Satu Mare. Pentru a face față la cerințele acestui liceu de specialitate își continuă studiile de specialitate și obține a doua diplomă, cea a Academiei Comerciale.

În 1914 este dus pe front, unde cade prizonier. Se reîntoarce numai în 1918. Este numit director al școlii comerciale, funcție deținută până la sfârșitul anului 1919, după care lucrează ca profesor.

Activitatea sa la catedră a fost întreruptă între anii 1940—1946, fiind numit adjunctul inspectorului general al circumscripției de învățământ. În această calitate timp de 4 ani cutreieră cele patru județe aparținătoare, vizitând majoritatea școlilor. Procesele verbale de inspecție redactate de el ne dovedesc, că a avut cunoștințe profunde de specialitate precum și metodice; cunoștea nu numai metodică matematicii, ci și a celorlalte obiecte. Între 1944—1946 lucrează la inspectoratul școlar din județul Pest, unde organizează gimnaziile muncitorești. În același an se reîntoarce în Satu Mare, continuând munca la catedră încă timp de 10 ani.

Aceste date biografice sunt doar un cadru în care putem cuprinde activitatea sa rodnică.

Pentru a asigura școlile comerciale cu manuale corespunzătoare a alcătuit câteva manuale școlare în limba română (împreună cu V. Suciș din Arad). Aceste sunt: *Teoria asigurărilor* (1962), *Aritmetică comercială* (1928), *Algebra financiară* (1938) *Algebra practică* (1938).

În 1936, împreună cu Alexandru Pop, profesor de matematică la Liceul Mihai Eminescu, înființează revista de matematici elementare a elevilor Liceului Mihai Eminescu din Satu Mare, intitulată „Micul matematician“. El este redactor din partea școlii comerciale.

Între cele două războaie mondiale a avut și o activitate culturală foarte bogată. Conduce secția de literatură și de artă a cenaclului literar „Kölcsey“, unde ține o serie de expuneri și conferințe (despre Ady, despre tendințele literare progresiste).

Tereh Géza a manifestat o dragoste adâncă față de literatură și față de arte. Aceasta s-a manifestat în primul rând în publicistica sa. A fost colaboratorul cotidianului *Szamos* a colaborat și la revista *Revü*. Articolele sale se ocupau mai mult cu problemele picturii: aprecia operele și expozițiile pictorilor renumiți, ca Thorma János, Wichmann Valter, Erdős Imre Pál, Popp Aurel, Pirk János, Róna Béla, Sharkirov Sándor, Perlott Csaba-Vilmos, Mohi Sándor, Ziffer Sándor, K. Csikós Antónia, Mund Hugó, Kemetty János, Thormáné Kiss Margit, Sarkady Sándor, Zolnay Géza, Shakirova Boldizsár.

Preocupările sale artistice sunt dovedite și de corespondența cu scriitorii de seamă ai vremii, ca Berde Mária, Tabéry Géza, Ziffer Sándor, Mohi Sándor, Thorma János precum și cu membrii Societății Literare „Szigligeti“ din Oradea. Aceste scrisori conțin multe date interesante referitoare la viața literară și artistică din epoca respectivă.

Tereh Géza a mai scris și articole de interes social; acestea însă au rămas nepublicate, cele mai interesante s-au și pierdut în împrejurările celui de al doilea război mondial. N-au fost publicate pentru că nu erau oportune. Autorul însuși spunea că nu a sosit timpul lor. Într-o serie de articole — publicate în 1920 — critica politica colonialistă a imperiaștilor, apoi a scris despre „primăvara celor asupriți“, după care a fost denunțat de directorul școlii comerciale „pentru tulburarea păcii orânduirii sociale“, fapt urmat de sancțiuni (reținerea salariului pe 4 luni). Totodată a fost sfătuit să nu mai scrie.

Trecând în revistă moștenirea literară a lui Tereh Géza, aflăm, că a fost și un traducător literar. A tradus zeci și zeci de poezii din limba germană, din franceză, din engleză. (După cum aflăm, primele două limbi le-a cunoscut foarte bine, iar în engleză citea curent).

Era și poet. Volumul *Közelebb hozzád (Mai aproape de tine)* a fost editat în Oradea. Poeziile sale cele mai frumoase pregătite pentru a fi publicate într-un volum s-au pierdut în timpul celui de al doilea război mondial. Suntem convinși, că în moștenirea sa literară am găsi multe și bune imagini și idei integrante ale tradiției noastre progresiste.

O altă latură a activității lui era activitatea sportivă. A fost membru activ al Societății Sportive din Satu Mare, fiind scrimer și totodată și antrenor de scrimă. A luat parte la multe concursuri naționale și internaționale, a obținut peste douzeci de diplome și premii. Printre lucrările rămase se numără și manuscrisul „*Istoricul scrimei din Satu Mare*“.

Este foarte regretabil că acest om priceput și-a încetat activitatea de publicist și de critic de artă, reluând-o numai cu doi ani înaintea decesului (în *Előre* a scris despre viața sportivă din Satu Mare, și în revista *Korunk* (1967) *Despre artele moderne în mod obiectiv (Modern művészetekről tárgyilagosan)*.

Redactorii revistei *Korunk* au recunoscut imediat valoarea și capacitatea lui. Au pus întrebarea: Cine e acest om și de ce nu scrie? El s-a hotărât să valorifice știința și experiența sa. Realizarea intenției însă a fost oprită de un atac cardiac.

TEREH GÉZA

(Zusammenfassung)

Géza Tereh lehrte 45 Jahre lang in Sathmar. Ausgezeichneter Pädagog. Er schrieb auch wissenschaftliche Arbeiten. In der Zwischenkriegszeit schrieb Mathematik Lehrbücher für Handelsschulen. Er war Redaktor von Schülerzeitung *Micul matematician* (Kleines Mathematiker). Erschienen auch seine kritische Schriften über die Mitglieder der Neustädter Malerschule. 1931 erschien ein Gedichtsbuch von ihm. In seinem Hinterlaß finden wir Übersetzungen aus dem deutschen, englischen, russischen Literatur.